

A jövő borga

Medve András hadifogoly orvost az oroszok halálra ítélték, mert nem volt hajlandó hazatérni a Gulágról, és a Szovjetunió javára kémkedni. Két hónapnál tovább tartották a siralomházban, ahol naponta cserélődtek a rabok. Minden reggel és este imádkozott, meggyónt önmagában, majd elbúcsúzott nyolc testvérétől, feleségétől, három gyermekétől, végül eltemette magát az Anyaszentegyház szokása szerint. Rabtársai nap-hosszat zsongáltak egymás holmijába – ő nem vett részt szórakozásukban: a jövőben élt: várható kivégeztetésében és a kronoszban, az időtlen időben, az örök életbe való átlépésében.

Aztán jött a hír: Sztálin eltörölte a halálbüntetést, majd öt év múlva meghalt. Újabb három év múlva Bandi bácsi hazatérhetett.

Sok kedves ismerősöm éveken át tervezi, még álmban is építi jövőendő otthonát. Mások esküvőjüket, gyermekük születését, új iskolájukat élik előre, és fölháborodnak, ha valaki a napi teendőikkel, a múlttal, netán saját, hasonló történetével zaklatja őket.

* * *

Az ismert történelmi korokban az ember mindenütt hármasságban élt. A néprajz és a történelem tudománya megegyezik abban, hogy a kultúrák valamennyien nagyra becsülték az elődöket, a 'régi idők hőseit', akik megmutatták „a helyes és méltó élet példáját” az utókornak, vagyis a mindenkori jelennek, ahol úgy illett és kellett élni, hogy az ember példakép legyen családjában, és ily módon tovább éljen a jövőben. Hogy melyik vallás szerint kire mi vár a túlvilágon, arra most nem térünk ki. Csak annyit, hogy a kereszténység, az iszlám és más hitek szentjeinek, bódhiszattváinak legfontosabb szerepe az egyes kultúrákban, hogy erkölcsi és szellemi példaképek.

Konfucius szerint a *jóság*hoz az igazság megismerése vezet, mégpedig a múlt tanulmányozása által. A régi emberek kiváló erkölcsi példái tanítják, hogy a tiszta erkölcs alapja a család, a szülői gondoskodás és a gyermekekben megnyilatkozó tisztelet és szeretet.

A kulcsszavak: jóság, igazság, szeretet és az előttünk járók iránti tisztelet alapján áll a család, a társadalom életéhez nélkülözhetetlen tiszta erkölcs műhelye.

Ezt írja a Dalok könyve a 166. versben – Weöres Sándor fordítása szerint:

*Borod, étked jól fogadják,
ba átnyújtod áldozatnak,
nyár, tavasz, tél, ősz ünnepén
ősöknek és királyoknak,
néked hálából a holtak
tízezer évet juttatnak.*

Keservesebb és tárgyilagosabb a magyar költő, Ratkó József a *Tánc* című versében:

*Magyarország temetőföld,
Posztumusz humusz.
Történelme soha el nem
évülő priusz.*

*Bűnjel itt minden – balotti
Anyakönyv a rög.
Írva benn jó magyar, vas
Tatár és török.*

Ha akarjuk, ha nem, a föld, amiből élünk, és amin járunk, szerető és gyűlölködő elődeink földje, egyszerűen belőlünk, mindannyiunkból keletkezett. Ezt persze feledhetjük. Ha megpróbáljuk, azzal fizetünk, hogy butábbak leszünk, s eljátszuk a jövőnk.

* * *

Gazdaságkor kiépülésének évszázadaiban egyre fényesebb lett az ember esze, és a múlt felől a jövő felé kezdett fordulni, miközben a jelent mintegy átugrotta azzal, hogy rossz. Elnyomó, szegény, maradi. A fejlődés eszméjének kifelé fordulása megváltoztatta az életcélt és az időszemléletet.

A kifelé fordulás először azt jelenti, hogy a fejlődés ne az emberi személy benső, lelki útja legyen, hanem a Dolgok tulajdonsága: az eszközök minőségének és hatékonyságának javulása. Másodszor szükségesekek ún. forradalmak, a társadalmi-gazdasági-műszaki viszonyok gyökeres átrendezéséhez, hogy a Dolgok fejlődését ne akadályozzák, hanem támogassák. Harmadszor az emberrel el kell hitetni, hogy jobban jár azzal, ha a fejlődést átengedi cuccainak, és abban leli örömét, ha minél ügyesebben szolgálja őket. A jakobinus és a belőle kinőtt nemzeti és nemzetközi szocialista forradalmak ehhez véres erőszakot is igénybe vettek. Negyedszer erőszak helyett okosabb és hatékonyabb a kultúra helyébe tudatipart állítani, amely gondoskodik az összes korábbi eszmék és értékek kicseréléséről, a múlt és értékeinek eltörléséről.

A vak is látja, hogy a telefon olcsóbb és gyorsabb a levélnél, még inkább a futárnál. Minél messzebb megyünk vissza az időben, annál hitványabb cececulákat találunk, tehát a múlt a korával arányosan fejletlenebb a benne élő emberrel együtt. Ezt élő példák naponta igazolják: nagyszüleink nemzedékének zöme egyszerűen képtelen kiismerni magát a műszaki csodák szakadatlanul újuló forgatagában.

Következésképp nem lehet tanulni sem az ő korától, sem tőle magától: hiszen imár nem kapálni meg kötözni kell a paradicsomot, hanem megvenni a boltban. Minden gyerek tudja, hogy a vásárlás, a fogyasztás növekedése serkenti a termelést, vagyis a fejlődést. Szőlőkapalásból csak tengődni lehet, az életszentségért egy buznyákot sem adnak. Shortolni kell a tőzsdén, árfolyamokat adni-venni.

A kereszténység szerint az élet értelme a lelki fejlődés, hogy egyek legyünk egymással és Istennel. Ezt Jézus így mondja „egyek legyenek, amint mi egyek vagyunk: én őbennük, te énbennem, hogy így tökéletesen egyek legyenek ők is” (Jn 17,22–23). A lelki fejlődés által elérhető egység Istennek az ember számára is fölfogható vonásainak személyes megvalósításában, jóságban, igazságban, szépségben és a szeretetben érhető el.

Nem könnyű földadat.

* * *

Kezdetben, a reneszánsz idején és utána ábrándosan okos utópiák származtak művelt férfiak tollából. Az *Utópia* címmel híressé vált könyve alapján Morus Tamás tekinthető a szó alkotójának. Ezt írja a Wikipédia: „utópia” kifejezés két görög szó, a „nem” (on) és „föld/hely” (toposz) egyesítéséből származik, a jelentése „sehohsem” vagy „sehol-hely”. Igen mély értelmű a sehol, a semmi fogalmának megjelenése. Ezek a művek a semmiben játszódnak, ám a megvalósítás szándékával! „A szót úgy alkották meg, hogy az eutopia (annyit tesz: jó hely) szóra is hasonlítson...” Ez már igazán a mai idők marketingfogása.

A korai idők utópiái leginkább elképzelések voltak egy eszményi társadalomról, vagy éppen satírák a rossz államberendezkedésekről, mint olvashatjuk Swift *Gulliver történeteiben* vagy Orwell *Állatfarmjában*.

A fölvilágosodás ideológusai azonban nem művészek voltak, hanem politikusok, ők ki is akarták próbálni az embereken, másokon utópikus ötleteiket, sőt végre is hajtották, mint Robespierre, Lenin, Hitler, Pol Pot és mások. Milliók élete árán is. Más milliók pedig tapsoltak a „sikernek”, a „fejlődésnek”.

De mivel most csak az idővel foglalkozunk, ezért ezeket a kísérleteket csak az időhöz fűződő sajátosan új szempontjuk miatt említjük, mivel a „múltat végképp eltörölni” szándékoztak.

A múlt eltörlését illetően a liberálisok egyetértettek a különféle szocialistákkal, akikkel több háborút is viseltek, és üzleti alapon le is verték őket.

* * *

A kommunisták fennhangon bejelentett szándékát, hogy múltat, Istent, családot, nemzetet végképp el kell törölni, messze fölülmulták a liberálisok – modern és posztmodern eszközökkel. A közügyi, idegen szóval a politikai emlékezet nagy tömegeknél alig nyúlik néhány hétnél messzebbre, a történelmi sem lépi túl a családi emlékezet pár évtizedes határait. Ma egy gazdaságkori polgárnak fogalma sincsen hazája vagy népe történetéről, nép- és földrajzáról. Magyarországon az egyetemet végzett emberek, sőt, a nyelvészek sem ismerik anyanyelvünk szerkezetét, működését, észjárását! Annak ellenére, hogy azt a XIX. század nyelvtudománya: gr. Teleki József, Kresznerics Ferenc, Czuczor Gergely, Fogarasi János és mások föltárták!¹

A családi emlékezet is szűkül, porlik. Mit tudhat családja múltjáról elvált nagyszülők szintén elvált és többszörösen újra házasodott gyermekeinek ivadéka? Gyermekek legyen a talpán, aki tudja, hogy ki, kinek a kicsodája. *Házasságon kívül született a magyar gyermekek 26,3 százaléka, a húsz éven aluliaknál pedig minden második gyerek. 1000 házasságkötésre 562 válás jut.*

Belgiumban a házasságok háromnegyede végződik válással.

* * *

A kulcsszó gazdaságkor. Az áldozat iránya megfordult, a mefisztói alku megkötetett. Azóta az ember van a gazdaságért, nem pedig a gazdaság az emberért. A következményeket napestig sorolhatnánk az egyre hitványabb neveléstől a család szétverésén át az értéktelenségi törvényig.²

Korunk egyik sajátos üzletága a múlt- és jövőipar. Könyvtárakat írtak világszerte arról, hogy a tanulók és az ún. értelmiségiek közt egyre kisebb azoknak a száma, kik évszázadnyi – hangsúlyozzuk: évszázadnyi – pontossággal el tudják helyezni az időben

Árpádot, Mátyást, Kossuthot vagy Napóleont, Jeanne d’Arc-ot, Shakespeare-t, Washington, Julius Ceasart. Egyetemi hallgatótól hallottam, hogy nem ritka az olyan diák, aki azt sem tudja, hogy kik nyerték meg a II. világháborút.

Ilyen körülmények közt egyáltalán nem csoda az olyan időipari filmek sikere, amelyek pl. egy Herkules nevű pacákról szólnak, de nem földézni próbálják az antik görög világot, hanem beszennyezni korunkkal: ledérséggel, haszonleséssel, technikával, de mindenkifölött szellemtelenséggel. Egész pontosan szellem nélküliséggel, amit modern hó-kuszpókuszok kísérnek.

A hosszú sorból elég kiemelni a múltipar klasszikusát, a Gyűrűk Urát, a jövőiparból a Csillagok háborúját. Magyarban is akad ilyesmi, Arvisurának hívják. Abban egyezik világpiaci társaival, hogy egy szó sem igaz belőle, és abban különbözik tőle, hogy ennek ellenére ’igazszólságnak’ nevezi magát,³ továbbá művészi, elbeszélői értékek nélküli. No persze minden rendes ember és nép magyar benne. Egy példa. A 298. arvisura szerint 992-ben Geyza nagyfejedelem idejében Veszprémben összehívták a birodalmi nagyszalát – gyűlést –, mert „választani kell a Bizánc és Róma kereszténysége” között. Nos, Bizánc politikai nagyhatalma ekkoriban tényleg uralkodott déli határunk túloldalán, s jóval messzebb, Közép-Itáliában a pápák Egyházi Állama is létezett, de két kereszténység nem: az egyházszakadás majd csak 1054-ben következett be, és nem járt komolyabb hitváltozással. Az arvisura számos helyén – pl. a 292-ben is említetik, hogy a magyarok akkoriban „uruki, Mani-féle keresztények voltak”. Nos a vallások színes történetében ilyesmi nem létezett. Ez idő tájt Uruk romvárosa már rég elmerült a múlt porában. A manicheizmus – kereszténységből, buddhizmusból és Zarathusztra tanaiból vegyített gnosztikus – jellegzetesen értelmiségi eszméi fölfölbukkantak még a középkorban is, de a sonka meg gulyásevő magyar sosem vette be őket. Ugyanis Mani szerint a megváltást csak a legszigorúbb aszkézissel lehet elérni, ezért nem szabad növényt vagy állatot elpusztítani, és húst enni. A magyar pedig hadakozott, békeidőben marhát tenyésztett, meg lovat és juhot – nyilván ennivalónak. Mani a híveknek tiltotta a nemi életet, ellenben az „arvisura törvények” minden „Mani-féle keresztény magyar” házaspárt nyolc gyermek világra hozatalára köteleztek.

Iskoláztott, múltunk iránt őszintén érdeklődő arvisurahívó nyelvtársaink lelkében lezajlott a múltcsere. Liberális és kommunista erőszak nélkül. Még az sem tűnt föl nekik, hogy ennek a tannak semmi nyoma nincsen bámulatos nyelvünkben, roppant gazdag népi kultúránkban, dalainkban, meséinkben, egyéb hagyományainkban.

A múltcsere természetesen a józan ész leváltását is jelenti.

* * *

Emlegetnek az arvisurások és más kalandosok szájukba-lelkükbe nem illő szavakat is: mítosz, mitológia, misztika. A világhálóról leszedtem egy jellemző fölsorolást a mitológiákról. Anélkül, hogy kitérnék az egyes mitológiák meghamisítására, lássuk a fölsorolást: „arab mitológia, *avatar pandora*, azték mitológia, *dungeons & dragons*, egyiptomi mitológia, észak amerikai mitológia, észak európai mitológia, germán mitológia, görög mitológia, *barry potter*, inka mitológia, keleti mitológia, *középfölde*, *mai popkultúra*, *star craft*, *warhammer*, *world of darkness*, *wow*.” A tizennyolc „mitológia” hitelességéért nem állok jót, de éppen a csapat fele, tehát kilenc – a dőlt betűsök – friss kereskedelmi-művészeti termék. A többi közé vegyítésük nyilván azt a célt szolgálja, hogy a tájékozódni kívánó ember összetéve az ocsút a búzával.

Nos, nézzük egy igazán hozzáértő, Hamvas Béla gondolatait e kérdéskörrel

„Misztika átélő látás, látni minden dolog egységét, a középpontot, ahol minden Egy; a misztika nem ellentétes a tudománnyal, a tudás magasabb foka, ha éppen nem a legmagasabb.

Misztikus a láthatóból kitalálja és átéli a láthatatlant; a misztikus intuíció a lelket az életből a létbe átemeli; a misztikus a valóságról tudomást szerez.

Mítikus képek a nagy költői művekben a kimondhatatlant láthatóvá teszik, s ezáltal katarzist idéznek elő, éberebbé tesznek.

Misztikus vétek önző, közönyös nyugalom, melyben az ember elhitesi magával, hogy önmagának elég.

Mitológia a világ magánélete; a valóság interpretációja, minden jelenség közös neve-zője; nem az emberiség éli a mitológiát, hanem az él bennünk, mert magasabb valóság, tiszta szellemiség, nem alapítják, hanem keletkezik, miként az asztrológiai kor új aionja természettudományos mitológia.

Mítosz a nép közvetlen kapcsolata a szellemmel; az istenség életéről alkotott közös kép; ha ez a képsorozat széttöredezik, s nem alkot egybefüggő koszorút, nem beszélhetünk népről; mítoszunkat veszve sem befogadni, sem feltárni nem tudjuk a világot, a mítosz jelenkortudat nélkül irreális; a mítosz a jelképek erőit magához vonzza; a történetet az érdekl, ami megtörtént, a mítosz az, ami igaz; azon a metafizikai ponton keletkezik, ahol a logos áll; a mítosz kormányoz, a mítoszok szellemi kötelékek, melyek közt az élet tartózkodik.”⁴

Hamvas szerint a mítosz szellemünk legmélyét rendezi, összhangot teremt életünk és a lét között. Az álmitoszok a szellem legmélyét zavarják össze, és vizályt teremtenek életünk és a lét között.

* * *

Az idő a leghidegebb, legtárgyilagosabb és legkönyörtelenebb jelenség a természetben – oly személytelen, hogy dologként nem is létezik, ám az ember számára a legszemélyesebb legforróbb, legboldogabb és legfájdalmasabb.

A személyes idő mérhetetlen – múlt és jövő.

Az időt a tudomány objektívnek tekinti, amikor méri – ez a kronikus idő. Találkozik a kairosszal, mert ma elképzelhetetlen a Nagy Bumm nélkül, de a Vég nélkül is.⁵

A kronikus idő a köznapoké, a folyamatos enyészeté. A kairoszban történnek az isteni, a lényeges dolgok. A kairoszban érvényes az élet, ezért benne minden egyidejű, benne János apostol és Csontváry kortársunk, ám Lukács György iratai vagy az izmusművek keletkezésük pillanatában elavultak.⁶

A kairosz a mítosz ideje, de éppen azért, hogy a „mítosz a nép közvetlen kapcsolata a szellemmel” és a „mítoszok szellemi kötelékek, melyek közt az élet tartózkodik”, a mítoszban a kairosz és a kronosz találkozik. Hogy jobban lássuk, a föltámadásról János apostol írja, hogy Péterrel együtt futott a sírhoz. Hamarabb ért oda, de Pétert, az idősebbet előre engedte. „Ő és ő is látta a gyoicsokat meg a kendőt, mellyel fejét takarták be. Ez nem a gyoics között volt, hanem külön összehajtvá más helyen. Akkor bement a másik tanítvány is, aki először ért a sírhoz. Látta és hitt” (Jn 20,7–8). Miért hitt? János három évig élt Jézussal a tanítványi közösségben. Nyilván csüggött rajta, megfigyelte viselkedését, szokásait, köztük azt is, hogyan bánt a holmijával. Nos, éppen úgy, ahogy a kendővel most, föltámadásakor. A kendőt sem angyal, sem a holttest elrablója nem hajthatta össze úgy, ahogy az Úr szokta.

János számára, és számunkra is, akik éber lélekkel szemléljük az eseményt, a kronosz és a kairosz, életünk és az isteni valóság találkozott össze a kendőben.

* * *

Az ember még sosem élt ennyire jövőre irányultan, legföljebb csak az őskereszténység üdvoszomjában. Az őskeresztények a kairoszba vágytak, a barbi a szupermarkecbe. Sze-retné az összes lehetséges időt föl- és elélni mások elől. Hitét hitelre váltotta, s az időt igyekszik pénzzé tenni s behabzsolni.

„proletáriátus jövőbe vetni horgát
fogni fürdőszoba”

írta Domonkos István *Kormányeltörésben* című korszakos versében.

A jövő fölélvé adósság, a fölélendő ember humánerőforrás – ilyen mélyre, a Dolgok közé eddig még soha nem süllyedt: kronikus jelenséggé, mint egy krumpli vagy fadarab.

A mefisztói ügylet lényege a jövő, a bolygó életfönn tartó képességének elherdálása. Ez nagyjából sikerült, Gazdaságkor napjai megszámláltattak. De az emberiségé nem, hiszen a megváltás megtörtént.

A megoldást ismerjük: „Ne kérdezzétek: Mit eszünk? vagy: Mit iszunk? vagy: Mibe öltözünk? Mindezt a pogányok keresik. Hiszen tudja mennyei Atyátok, hogy minderre szükségetek van. Ti keressétek elsősorban Isten országát s annak igazságát, és ezeket is mind hozzá kapjátok. Ne aggódjatok tehát a holnap miatt, a holnapi nap majd gondoskodik magáról. Elég a mának a maga baja” (Mt 7,31–34).

* * *

Medve Bandi bácsi nem aggódott a jövő miatt, csak számolt vele, még inkább az Idő Urával. Nélküle nincs jövő.

J E G Y Z E T E K

- 1 E sorok írója ezért volt kénytelen megírni és közzétenni *Eredeti magyar nyelvtanát*. Bp., 2011, Cz. Simon Könyvek.
- 2 A kérdésről legutóbb *Az Antikrisztus és mi* címmel készítettem összefoglalást. Bp., 2009, Cz. Simon Könyvek.
- 3 Lehetetlen, hogy ne jusson az embernek az eszébe Lenin és Sztálin lapja, a *Pravda* – 'Igazság'...
- 4 Hamvas szótár, H. B. műveiből. Cz. G.: Szótárkönyv. Bp., 2000, Boldog Salamon Kör.
- 5 Természetesen a Nagy Bumm akkor sem egyezne a Teremtés pillanatával, ha véletlenül egybeesne vele, miként a Vég sem azonos az Utolsó Ítélettel.
- 6 Hamvas után szabadon.

CZAKÓ GÁBOR (1942) Budapesten élő író, kritikus, képzőművész. Legutóbbi kötete: *Eredeti magyar nyelvtan* (2011).